

Van Den Herd

tijdschrift

van de

HEEMKUNDEKRING DE HEERLIJKHEID OIRSCHOT

=====
Jaargang 16 nummer 1 - februari 2009
=====

Redactie: Clari van Esch-van Hout

Straten 16
tel. 575260

Hanneke v.d.Bogaart-Vugts

Molenstraat 12
tel. 572221

Ans Verhouden - Vermeulen

Snellaertsstraat 16
tel. 572303

Overname van artikelen is toegestaan met bronvermelding.

ISSN 1387 - 2060

HET OIRSCHOT VAN TOEN.....IN 1909

Aan het begin van een nieuw jaar wordt er veel vooruitgekeken, goede voornemens gemaakt en toekomstplannen bekend gemaakt. Maar als je de zestig en zelfs de vijfenzestig gepasseerd bent en daarbij ook nog geïnteresseerd in het verleden, doe je al lang niet meer aan goede voornemens en kijk je meer terug - dan vooruit. Woorden als **toen** en **vroeger** gebruik je vaker dan **ooit** en **later**. Vandaar ook dat we in dit artikel een stap terug doen, en wel naar het Oirschot van toen. En dan meteen een flinke stap terug - van een eeuw - naar 1909.

Oirschot 1909, met zijn 3917 inwoners, werd bestuurd door een gemeenteraad van elf leden, waaronder ook burgemeester Breton van Lith en zijn twee wethouders. En elke twee jaar was eenderde deel van de raad aftredend en weer herkiesbaar. Hoe die herverkiezing in zijn werk ging, heb ik niet kunnen achterhalen. Moesten onze mannelijke voorouders (vrouwen kwamen er voorlopig nog niet aan te pas) of een elite groep kiezers elke twee jaar hun stem uit gaan brengen of besliste ons gemeentebestuur dat zelf onder mekaar. In 1909 was ook de burgemeester als raadslid aftredend. Alle drie de aftredende leden werden herkozen, maar wat als Breton van Lith niet als raadslid herkozen zou zijn?

Just Nuyens was onze gemeentesecretaris die de raad schriftelijk bijstond. Voor al dat schrijfwerk werd hij nog steeds beter betaald dan onze burgervader voor zijn werk. F900, - mocht Just Nuyens dat jaar op zijn conto bijschrijven, en de burgemeester f750, - De bij ouderen welbekende Janus van de Heuvel was sinds een jaar gemeenteontvanger. Gemeenteontvanger moet voor hem (en ook voor anderen) beslist een zeer gewild baantje zijn geweest, aangezien hij in 1903 en in 1906 ook gesolliciteerd had naar dat ambt, zonder succes overigens. In 1908 waren er zelfs negen gegadigden geweest voor dat baantje.

Voor ons lichamelijk welzijn hadden onze voorouders al twee dokters ter beschikking, namelijk dokter Lobach en dokter Van

Everdingen, waarbij de laatste ook de functie van gemeentearts bekleedde. Dat hield in dat hij voor een vast geldbedrag van de gemeente (ƒ1100, - in dat jaar) de arme zieke Oirschottenaren gratis moest visiteren en zonodig van geneesmiddelen moest voorzien. Opmerkelijk is, dat de dokter – die tevens ‘doodschouwer’ was - regelmatig met de gemeente in de clinch lag over zijn functioneren. Hij is zelfs een keer uit zijn functie gezet, wat later klaarblijkelijk weer herroepen is.

Vroedvrouw Mevr. Donkers- Goedhart – beter bekend als Trui Donkers - moest voor het bijstaan van arme of onvermogene vrouwen bij bevallingen met ƒ400, - per jaar tevreden zijn.

Overigens was zij niet alleen gemeentevroedvrouw, maar assisteerde zij ook bij andere bevallingen. In 1909 waren er 123 Oirschotse baby's geboren, waarvan 7 levenloos. Van Trui Donkers was - volgens ‘ons’ moeder - bekend dat zij voor een bevalling in het buitengebied, opgehaald wilde worden met paard en (hoog) kar.

Het Wilhelminakanaal dat Oirschot als het ware scheidt van haar hei, was er nog niet, wel de plannen van aanleg. Daarbij was in beginsel een brug gepland aan het eind van de tegenwoordige Molenstraat, maar waarvan de gemeenteraad niet zo erg gecharmeerd was. Die zag liever een brug op Heersdijk en dus werd de burgemeester door de raad ‘te veld’ gestuurd om aan de betreffende instanties kenbaar te maken dat onze bestuurders meer behoefte hadden aan een brug bij Heersdijk. Dat dit de zogenaamde Miekoekse brug geworden is, zal voor de lezers wel duidelijk zijn.

Oirschot had nog meer plannen op verkeersgebied. Sinds 1906 was men al bezig met de voorbereidingen voor een fietspad langs de Oude Grintweg. Ook in 1909 werd door de raad nog druk overlegd en gedebatteerd met verschillende instanties over het hoe, het wat en het wie van de aanleg. Daarbij dacht men nog lang niet aan een ‘verhard’ fietspad. Met kolen-sintels als bovenlaag was men ook al dik tevreden. Trouwens, slechts 3800 meter van ons gemeentelijk wegennet was in die tijd met keien of klinkers bedekt.

Voor een ‘snelle’ verbinding met Best was er al wel een postwagendienst die vijfmaal per dag met paard en kar de route reed Oirschot – Best vice versa. Behalve post (Oirschot had een postkantoor) mochten er ook wel enige passagiers meerijden. Wie beslist niet mee mochten van de voerman, dat waren de leerlingen van de Stratense school die ’s morgens vroeg na de zgn. Katechismus in het parochiehuis op weg naar school wel zin hadden in een gratis (illegaal) ritje achter aan de postwagen.

Bij de middelen van bestaan stond in 1909 de landbouw nog op de eerste plaats, maar de industrie en nijverheid waren in opmars. Daarbij vooral de stoelenindustrie die door zes fabrieken vertegenwoordigd was, waar, in meer of mindere mate, machinaal gewerkt werd. Wat een aflopende zaak was, was de functie van klepperman. Vanuit de gemeenteraad waren er nog wel klachten gekomen dat klepperman Voermans volgens oud gebruik ook ’s nachts de tijd behoorde te kleppen en de burgemeester beloofde nog wel Voermans op zijn plichten te wijzen, maar of het resultaat heeft gehad in een tijd dat de meeste bewoners vermoedelijk zelf een uurwerk in huis hadden?? Vijf jaar later heeft Oirschot overigens de klep en de functie aan de wilgen gehangen.

Bouwwerken

Wat voor de mensen die Oirschot bezochten het meest opgefallen moet zijn in 1909, was natuurlijk de kerktoren die in de steigers stond. Onze Oirschotse voorouders zelf zullen na al die jaren wel gewend zijn geweest aan die steigers en het nodige bouw materiaal dat opgeslagen lag.

Eind 1908 was men zo ver gevorderd met de herstelwerkzaamheden dat het gat – ontstaan door de instorting – volledig gedicht was. Toen dacht men nog in 1909 klaar te zijn met de restauratie, maar dat viel tegen omdat men niet gerekend had op de slechte toestand van het oude metselwerk. Halverwege het jaar kwam het werk bovendien stil te liggen.

Gedeeltelijk lag dit aan het feit dat de bouwkas leeg was.

Burgemeester Breton van Lith stapte daarop hoogst persoonlijk, in gezelschap van een wethouder, naar Den Haag, naar de minister van Binnenlandse Zaken om een aanvraag voor extra subsidie toe te lichten. Volgens de archieven werden ze welwillend ontvangen en...inderdaad, het bezoek had succes. Het ministerie zegde geldelijke steun toe voor de restauratie. Ook Deken Franken wou in geval van nood wel een voorschot geven op de bouwkosten. (Bedenk dat de toren nog geen eigendom was van de parochie, maar wel in het verschiep lag dat hij dat zou worden.)

Anderdeels lag het stilleggen van het werk aan het feit dat de opzichter van de bouwwerken – J. Klappers – al een hele tijd ziek thuis was. Zijn ziekte was veroorzaakt *'door een hem overkomen ongeval tengevolge van een schrik, ontstaan eind 1908 bij een bijna-ongeval tijdens werkzaamheden bij het ophijsen van materiaal.'* Ik vermoed dat Klappers zich letterlijk bijna doodgeschrokken is en een hartaanval gekregen heeft. Op verzoek van architect Van Gils heeft Klappers toen van de gemeente drie maanden betaald verlof gekregen. Ondanks dat kwam de opzichter op 1 januari 1910 te overlijden. Heeft de instorting van de toren geen slachtoffers geëist, de opbouw dus wel.

Een ander opvallend bouwwerk in die tijd was de nieuwe deftige behuizing van het kantongerecht dat in 1907 in gebruik was genomen. Toentertijd sprak kantonrechter Van IJsselstijn daar recht over wat krom was in onze regio. Dat waren vooral kleine criminaliteiten zoals wildstroperijen, overschrijden van het zgn. politie-uur, verkeersovertredingen enz.

Onze twee veldwachters Willem Smulders, (beter bekend als Willeke Speul), en A. Meeuwis zorgden behalve voor de veiligheid ook dat de kantonrechter Oirschotse klanten in zijn beklagdenbankje kreeg. Om beurten deden de twee veldwachters dienst in het buitengebied en in de kom van de gemeente. Daarbij werden ze in vergelijking met veldwachters uit de regio maar karig

beloond. Dat vond in 1909 ook de vereniging van veldwachters, die zich inzette voor salarisverhoging van beide veldwachters. Een minder belangrijke bouwactiviteit, maar waard om te vermelden, vond plaats in de toenmalige Notel (nu Schansstraat) Het Algemeen Burgerlijk Armbestuur had begin januari 1909 een bouwvergunning aangevraagd en verkregen voor een nieuwe boerderij. In mei kon de huurder van de zgn. Armenhoef al gebruik nemen van de nieuwe bewoning omdat de oude hoeve zeer bouwvallig was en vochtig.

Verder werd door caféhouder Piet Latour die in 1906 al een vergunning aangevraagd had voor de verkoop van sterke drank in het klein, in 1909 een bouwvergunning aangevraagd voor een nieuw café + woning in de Rijkesluisstraat.

Wat zeer zeker vermeldenswaardig is, is het feit dat er al vanaf 1907 flink gebouwd werd in de Koestraat bij de zusters Franciscanessen. Daar verrees een heel nieuw complex van scholen, kapel, internaat, rectoraat enz. In 1909 was het eerste gedeelte – de scholen en het internaat – gereed gekomen. Toen konden de nieuwe bijzondere lagere (meisjes)school, en de bewaarschool in gebruik worden genomen. Ook de interne kweekelingen konden bezit nemen van een splinternieuwe kweekschool en internaat.

En daarmee zijn we gekomen aan het onderwerp onderwijs. Oirschot had in 1909 drie openbare scholen: één in de Kom, één in Straten en één in Spoorдонk, waar door zeven onderwijzers en één onderwijzeres les werd gegeven aan tweehonderd jongens en zestig meisjes. Die ene onderwijzeres – Mrie Bakx - gaf les in Spoorдонk, waar haar vader Willem Bakx al 42 jaar hoofd was. In 1909 kreeg die laatste eervol ontslag en ging hij met pensioen. Dat hield wel in dat hij het schoolhuis moest verlaten om plaats te maken voor zijn opvolger. Die opvolger werd Frans van der Sande uit Netersel.

In Straten stond broer Janus Bakx ondertussen ook al 40 jaar als hoofd aan de school. Omdat zijn pensioen in zicht was en hij dus uit het schoolhuis zou moeten, vroeg hij dat jaar al vast een

bouwvergunning aan voor een nieuw huis aan de Bestseweg. Eind 1908 was zijn ondermeester, Meester Berger, vrij plotseling overleden. Als opvolger hoopte Bakx en de ouders en vooral de schoolopziener op een onderwijzeres die de laagste klassen en de handwerklessen voor haar rekening kon nemen. Maar de gemeente, die over de benoemingen ging, had weinig vertrouwen in een vrouw in het onderwijs en koos weer voor een man. Die man was Piet van Hees die ook al naar de vacature in Spoorndonk gesolliciteerd had.

Aan de school in de kom had J. Beliën sinds 1905 de leiding. Vanaf 1906 hadden we ook een zgn. 'teekenschool' binnen onze grenzen, waar les werd gegeven in hand – en bouwkundig tekenen. Die school was er gekomen dank zij, en onder auspiciën van de Hanze; een vereniging tot bevordering van de belangen van de Middenstand. Daarvoor kreeg de Hanze jaarlijks een subsidie van de gemeente. In 1909 echter kwam er een verzoek bij de gemeenteraad van de Hanze en het R.K. Jongens-patrionaat om de subsidie ten behoeve van de 'teekenschool' in te trekken en voortaan te verlenen aan het Patronaat, *aangezien, zo werd aangevoerd, het meer in het belang van het teekenonderwijs moet worden geacht dat de cursus door het R.K. Jongenspatronaat wordt gegeven.* De meningen in de gemeenteraad waren verdeeld, maar tenslotte werd het verzoek toegekend; zij het onder enkele voorwaarden.

Eind april 1909 werd prinses Juliana geboren. Eindelijk een troonopvolgster. Dat moet een heuglijke dag zijn geweest voor de Nederlandse bevolking, waarbij beslist de vlaggen uitgestoken zijn, er gefeest is en de jeugd door de overheid getrakteerd is geworden. Of de Oirschotse scholen iets voor haar jeugd hebben gedaan, is niet bekend; maar ons gemeentebestuur in ieder geval niet. In 1910, bij de eerste verjaardag van Juliaantje, heeft men dit verzuim goed willen maken. De burgemeester begon met een voorstel om de schoolkinderen te onthalen op chocolade met een krentenbroodje, hen rond de kiosk enige nationale liederen te laten zingen en de harmonie het feest muzikaal op te laten luisteren. Echter, dank zij tegenwerpingen van enige zuinige raadsleden, eindigde het in het

besluit ieder kind een stukje chocola te geven voor een gezamenlijke waarde van f20, -. Of het dat ook geworden is?

Wie wel een groots feest op touw zette dat jaar? Dat was de guld Sebastiaan.

Daarvoor klopte zij bij de gemeente aan voor een subsidie. Bij die aanvraag werd er wel even tegengesputterd door een raadslid dat de zondagsrust niet graag verstoord zag, maar die werd overstemd door de andere raadsleden. De subsidie werd toegekend. En zodoende organiseerde Sebastiaan een ‘Groot Nationaal Gildefeest’ op 27 juni, waar zo’n vijf-tig gilden en schutterijen aan deelnamen, getuige de feestgids van 1909.

Dit onder het vererend beschermheerschap van den Hoogedelgeboren Heer Charles Ghislain Graaf van Merode, Markies van Rubempré en Grimberghe. Dit alles ter viering van het 400-jarig bestaan van het gilde. Ook dat is dus honderd jaar geleden. Even rekenen.... Dan moet Sebastiaan dit jaar – als er tenminste nooit een telfout gemaakt is – 500 jaar oud worden.

Een ander aardigheidje van historische aard. Sinds 1902 was het oud-burgerlijke standsregister, bestaande uit geboorte- sterfte- en zielboeken, in handen van de rijksarchivaris in Den Bosch. Dit om de boeken over te schrijven in goed leesbaar Nederlands. En je weet het: als je iets uitleent, moet je maar zien om het weer terug te krijgen. Maar gelukkig hadden we Driek Noyen (zeer geïnteresseerd in oude archieven, heb ik gemerkt) in de raad. Regelmatig vroeg hij in raadsvergaderingen om teruggave van dat register. In 1908 beloofde de burgemeester persoonlijk naar de archivaris in Den Bosch te gaan om eens te informeren. Bij dat bezoek bleek dat de man zeer gepikeerd was om het wantrouwen van het Oirschotse raadslid. ‘Hij zou het archief beslist niet houden, maar het was een zeer tijdrovend werk. En hij zou het zo gauw mogelijk opzenden’. Edoch, in 1909 was het archief nog niet terug en drong Driek Noyen

– gelukkig voor ons – weer aan op teruggave. Verder een opmerkelijke vermelding van gemeentewege:

In het jaar 1909 bestond er geen prostitutie in Oirschot. O,zo! Het is maar dat de lezer het weet.

Als laatste:

In juli van het jaar 1909 vond er op het Laageind een familiedrama plaats dat in deze tijd in veel kranten en andere nieuwsorganen vermeld zou worden. De familie Habraken, bestaande uit zeven personen: vader Cees, moeder Gonda van Hout, een volwassen zoon en drie volwassen dochters, plus een vrijgezelle inwonende oom werden in juli 1909 getroffen door een voedselvergiftiging. ‘Nog geen ramp’, zult u zeggen. Dat zou het in 2009 waarschijnlijk ook niet geworden zijn, maar in 1909 was het dat wel. Over de precieze oorzaak van de vergiftiging doen meerdere verhalen de ronde. De hele familie lag doodziek in bed en binnen een week – op 21 juli, 23 juli en 30 juli, - overleden 3 gezinsleden, respectievelijk vader, de zoon en de oudste dochter, aan deze voedselvergiftiging. Moeder, twee dochters en de oom herstelden, maar of dat volledig is geweest, blijft de vraag. De drie vrouwen en de al oudere oom konden natuurlijk geen redelijk grote boerderij beheren. Daarom kwam er een jonge neef, die in 1910 ook wees werd, toen zijn vader kwam te overlijden, als knecht op de boerderij werken en wonen. En die jonge neef..... dat was mijn vader.

Vanwege dat geval heeft het jaartal 1909 voor mij een bijzondere klank.

Cl. van Esch- van Hout

Inf: gemeenteraadsnotulen Oirschot 1909

Notulen verg. B en W Oirschot 1909

Versch. losse archieven

Klooster Nazareth Oirschot

(door Zr. Domitilla van De Delft

VEILINGEN

Dit artikel is mogelijk gemaakt dankzij de regesten, die Jan Toirkens van het Rechterlijk Archief maakte, waarvoor mijn hartelijke dank.

In het vorige artikel is aan de hand van de financiële activiteiten van vader Michiel Bernaerts en twee van zijn zonen, Henrick en Peter, een kort overzicht gepresenteerd van de geschiedenis van het geld. Daarin hebben we gezien dat er zeer veel verschillende muntsoorten werden gebruikt, waarvan de waarde steeds wisselde. Om toch enig inzicht in die geldwaarde van die tijd te krijgen hieronder enkele aankopen op veilingen en de daarvoor betaalde bedragen in 1628. In dat jaar zijn deze uitvoerig gedocumenteerd in het Rechterlijk Archief (RA) van Oirschot, inv.nr. 153 c.

Waarom alleen dat jaar een apart protocol hiervoor is gemaakt, is mij niet duidelijk. Onduidelijk is ook waarom sommige openbare verkopen zowel verkort in het gewone protocol (inv.nr. 153 a en 153 b) zijn opgenomen plus nog eens uitvoerig in het aparte protocol inv.nr. 153 c, en andere alleen in een van beiden.

Opvallend is wel dat er in 1628 erg veel veilingen zijn geweest. Mogelijk houdt dit verband met het feit dat in dat jaar zowel de pokken als de pest hebben geheerst en veel slachtoffers hebben gemaakt en dus veel boedels uit erfenissen werden aangeboden.

Sinds de Oudheid worden veilingen gebruikt voor het verkopen van een groot scala aan goederen. Al in de vijfde eeuw v.Chr. beschreef de Griekse historicus Herodotus de jaarlijkse veiling in Babylon van huwbare jonge maagden aan de hoogstbiedende man. Het Romeinse woord ‘auctio’ betekent verhoging of vermeerdering en vinden we nog terug in de Engelse en Duitse benamingen voor veiling.

Een veiling is een markt waarbij een verkoper met behulp van een tussenpersoon, de veilingmeester, objecten te koop aanbiedt aan de hand van welgedefinieerde regels. In Oirschot was de situatie als volgt.

Een openbare verkoop werd op drie achtereenvolgende zondagen afgekondigd. Voordat er in Oirschot een gemeentehuis was, gebeurde dat in de kerk. Hier werd ook de veiling gehouden, ongeacht of het ging om een huis, hout of land. Een volgende fase was dat er nog wel in de kerk werd afgekondigd, maar dat de veiling in een herberg was. Voorafgaande aan een veiling werden de voor die gelegenheid geldende voorwaardes aangekondigd. Regels konden wisselen, maar gingen meestal over deze items:

- De muntsoort waarin betaald moest worden: meestal in carolusguldens van elk 20 stuivers of 'in andere goed geld van de zelfde waarde', direct te betalen.
- Wanneer de finale verkoop zal plaatshebben: meestal om 2 uur in de middag, en waar: in welke herberg, ten huize van de secretaris of ter plaatse.
- Bij kleinere voorwerpen: de kavels die meer opbrengen dan 3 guldens worden in het openbaar geveild en wel met een eindje kaars dan wel zal men tot 10 tellen, en dan moet er veel of weinig worden geboden, waarbij elke slag 5 stuivers doet, die half door de bieder en half door de koper wordt betaald volgens oud gebruik.
- De hoogte van het schrijfgeld en schepenloon, afhankelijk van de grootte van de verkopen, b.v. resp. 6 stuivers en 2 stuivers, bij een andere: resp. een ducaton en een gulden of voor elke kavel van 10 guldens en meer, 6 stuivers, die meteen moeten worden voldaan bij de finale verkoop. Men mag daarbij geen schuldverrekening toepassen en dat geld dient als direct opeisbare schuld te worden beschouwd.
- De hoogte van kosten van wijnkoop: b.v. een tarief van een stuiver voor elke gulden die door de koper betaald moet worden maar als de verkoper zulks wenst kan daarvan worden afgeweken, zonder dat iemand daar bezwaar tegen kan maken of beklag indienen.
- Verkopers maken soms het voorbehoud dat men kavels mag kopen met een bieding die een stuiver hoger ligt dan de laatste bieder.
- Zowel de hoofdsom als de kosten van slaggeld, wijnkoop, schrijfgeld en schepenloon dient de koper te voldoen, deze onkosten direct na de veiling en de hoofdsom bij de officiële overdracht van

het perceel, alles onder het beding van parate executie, zonder dat betalingsuitstel is toegestaan.

- Als iemand een bod doet of afmijnt* en deze voorwaardes niet nakomt, dan mag de verkoper het bezit opnieuw in de verkoop brengen hetzij in het openbaar of uit de hand, als het dan minder opbrengt is dat ten laste van de in gebreke zijnde bieder en brengt het meer op dan zal die oorspronkelijke in gebreke blijvende bieder daarvan geen profijt hebben.

- Indien er twee of meer bidders tegelijk een bod uitbrengen, en als partijen dan daarover niet direct tot overeenstemming komen, of als er geen biedingen bij de secretaris worden gedaan, dan mag de verkoper de koop ophouden en opnieuw beginnen, zonder dat iemand zich daarover kan beklagen.

- Als de secretaris misgrijpt bij een bieding of dat er twee of meer biedingen tegelijk worden gedaan, en als partijen daarbij dan niet direct tot overeenstemming komen, dan behouden de verkopers zich het recht voor om zulks te verhalen en wel zo vaak als dat zou gebeuren.

- De hoogste inzetter krijgt de voorbiedingen, maar de verkoper mag de koop uiteindelijk gunnen aan de eerste, tweede of andere bieder of aan ieder andere al naar believen van de verkoper, waarbij de koop bevestigd zal worden met een palmslag en dan zal de koper zich verplichten aan de verkoopvoorwaarden te voldoen.

- Slotclausule was meestal: verder gelden de gebruikelijke bepalingen bij een openbare verkoop, alles zonder list en bedrog.

AANKOPEN VAN DE FAMILIE BERNAERTS

Omdat het totale overzicht van veilingen en aangeboden goederen in 1628 circa 150 A4-tjes beslaat, moest een selectie worden gemaakt. Ik heb er voor gekozen alleen de aankopen van de familie Bernaerts, die we al in vorige nummers hebben leren kennen, in dat jaar te selecteren. Deze aankopen geven enig inzicht in wat er zoals te koop werd aangeboden en de prijsverhoudingen.

Vader Michiel Bernaerts koopt:

- een houtketel, 2 guldens
- een ketel, 34 stuiver
- 1 blauwe rok, 3 guldens, 14 stuivers
- een lange tafel, 20 stuivers
- 8 planken, 21 stuivers
- een houtketel, 25 stuivers
- een ketel, 18 stuivers
- een koeienketel, 4 guldens

Peter Michiel Bernaerts koopt alleen een veld groenvoer, dat hij binnen 4 weken moet opruimen, voor 29 stuivers.

Henrick Michiel Bernaerts koopt op diverse veilingen in 1962:

- een stok van een voetboog met 3 bouten, 12 stuivers
- een koeienketel voor f 7, + 3 slagen, maakt f 7, 7½ stuiver
- een hoop stro, 22 stuivers
- een hoop stro, 24 stuivers
- al het kaf dat op de schuurvloer ligt, 11 stuivers
- een grote werkstok, 6 stuivers
- twee vijmen (??) gerststro, 31 stuivers
- twee vijmen roggestro, 2 guldens, 4 stuivers
- een haaltang en brandijzer, 15 stuivers
- een stande**, 8 stuivers
- een koeienketel, 2 guldens en 18 stuivers
- een slechtmes, 4 lepels, twee schaaltes, 6 stuivers
- een stoel, 5 stuivers
- een riek, 4 stuivers
- een kuipje, 7 stuivers
- een zaag en bijl, 8 stuivers
- de rest van het stro, 4 guldens, 15 stuivers
- een renneken (een dierenhok of kooi??), 4 guldens, 2 stuivers
- tafeltje, 24 stuivers
- 2 stoelen, 5 stuivers
- 1 grove hekel, 29 stuivers

- een beemd tot aan de sloot toe en de houtwal daarbij in herdgang de Kerkhof, 320 guldens. *Deze beemd was van Jaspar Antonissen, de hoefsmid, geweest.*

Een verkort overzicht van alle 52 beschreven veilingen in 1628 wellicht in een volgend nummer.

Hanneke van den Bogaart-Vugts (voor reacties/aanvullingen: hbogaartvugts@zonnet.nl)

* Een veiling kan gaan per opbod of per afslag.

In de eerste versie wordt uitgegaan van een startprijs en steeds een hoger bedrag geboden als reactie op het laatst gedane bod in een beperkte tijd (Engelse veiling genoemd, meestal roerende zaken).

Bij verkopen per afslag bepaalt de verkoper/veilingmeester/afslager een te hoge startprijs en laat deze steeds zakken totdat iemand met de prijs akkoord gaat en 'mijn' roept.

**Volgens Van Dale twee betekenissen: a. een kuip, tobbe of karnton b. een fors gebouwde vrouw. Gezien de prijs ga ik uit van betekenis a.

OIRSCHOTSE PORTRETTEN

De heer Anton Neggers, auteur van Schelmen en Hontsvotten, is gespecialiseerd in genealogie van Oirschottenaren en Bestenaren. Hij heeft ons enkele artikelen aangereikt ter publicatie in Van den Herd.

JACOBUS PARDO

De Spaanse jonker

In 1634 verhuist de achttienjarige jonker Jacobus Pardo van zijn geboorteplaats Antwerpen naar Oirschot. Hij stamt uit een oud Spaans geslacht van aristocraten die in de Bourgondische tijd naar de Zuidelijke Neder-landen zijn gekomen. Het is voor een Spaanse jonker uit Antwerpen niet de meest gunstige tijd om te emigreren. In 1629 is Den Bosch door stadhouder Frederik Hendrik veroverd op de Spanjaarden, en de Spaanse en Staatse machthebbers betwisten elkaar de zeggenschap over de Meierij.

Tot in de achttiende eeuw was Oirschot een van de belangrijkste plaatsen van het kwartier van Kempenland. In Oirschot en de directe omgeving stonden veel voorname en statige huizen, en het is dan ook niet verwonderlijk dat de upper class van die tijd graag in Oirschot woonde of verbleef. Jonker Pardo huurt aanvankelijk het statige landhuis Bijsterveld voor 48 gulden per jaar van Geraert Goossens, secretaris van Oirschot en tevens executeur-testamentair van de nalatenschap van wijlen Jonker Dirck van de Ameijden. Bij zijn dienstmeid verwekt de jonker twee onwettige kinderen, voordat hij in 1638 trouwt met juffrouw Barbara, de dochter van jonker Francois Prouveur en Joanna Eelkens. Schoonvader is kwartierschout van Kempenland, schoonmoeder stamt uit een voorname Bossche familie. Francois Prouveur woont op het statige Hooghuis aan de zuidelijke kant van de Heuvel in Oirschot, en daar trekt het jonge echtpaar Pardo in. Soms verblijven ze ook in Riethoven, waar de Prouveurs ook nog de Keersopper watermolen bezitten. Van de kinderen Pardo worden er drie in Riethoven, en een in Oirschot gedoopt.

Na het overlijden van Francois Prouveur erft jonker Pardo het Hooghuis. Het huis wordt in de achttiende eeuw omschreven als een *omwatert regt sterck en welgelegen adellijck huijs of kasteel*.

De jonker voorziet in zijn levensonderhoud uit de opbrengst van al zijn bezittingen, niet alleen uit de nalatenschap van zijn schoonouders, maar vooral ook uit zijn eigen familie. Zo bezit hij nog steeds onroerend goed in Burgos, de stamplaats van de familie Pardo, en verschillende huizen te Antwerpen.

Het is opvallend dat de katholieke en overduidelijk Spaansgezinde jonker Pardo in Oirschot in de Republiek der Verenigde Nederlanden ogenschijnlijk ongestoord zijn leven kan leiden.

Zijn bezittingen in het Katholieke zuiden en zelfs in Spanje, en het feit dat een zoon en schoonzoon dienen in het Spaanse leger, moet de protestantse gezagsdragers toch op z'n minst geïrriteerd hebben.

Jacques Pardo en Barbara Prouveur maken op 13 november 1664 voor notaris Johan van Oeckell hun testament. Vrouwe Barbara is dan ziek. Zij overlijdt te Oirschot op 10 december 1664.

Waarschijnlijk heeft de jonker kort daarna Oirschot verlaten en is teruggekeerd naar zijn geboortestad. In 1669 wordt het Hooghuis door zijn zwager Henrick Prouveur verhuurd aan Philippus Rijnslager. Jonker Pardo is overleden voor 1680.

Zijn Oirschotse bezittingen blijven nog enkele generaties in de familie. Omstreeks 1730 wonen zijn kleindochter Isabella Johanna Francisca Treijo Pardo en haar echtgenoot Don Antonio Aldao weer op het Hooghuis. Ook hun zoon, Don Antonio Gerardo Aldao Pardo, priester en kanunnik van St. Jacob te Antwerpen, woont tussen 1755 en 1761 nog in Oirschot. Zijn huishouden bestaat uit drie knechten, beesten en een paard.

Waarschijnlijk groeit het beheer van zijn Oirschotse goederen Don Antonio boven het hoofd, want op 24 februari 1761 vindt de openbare verkoping plaats van de gehele boedel. Het Hooghuis wordt uiteindelijk voor 1385 gulden verkocht aan de heer Pieter Vissers, vice-president van de schepenen. Het is waarschijnlijk in het begin van de negentiende eeuw afgebroken. De Rooise koster A.C. Brock, meldt in zijn beschrijving van de Meierij dat op de Heuvel

*eertijds twee oude Sloten [lagen] van welke het eene, wezende het
voornaamsten, doorgaans het Hooghuis genoemd werd.*

Voor meer informatie: Een Spaanse jonker in Oirschot, in: de
Brabantse Leeuw LV (2006) pag. 109.